ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Տ. ՆԱՎԱՍԱՐԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՃՈՅԱՆ

ՌԱՖԱՅԵԼ ՊԱՊԱՅԱՆԻ «ԱՐԴԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ» ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ԱՐԺԵՔԸ

«Հարց ցիարսև քո եւ պատմեսցեն քեզ
եւ ցծերս քո եւ ասասցեն քեզ»:
«Հարցրու քո հորը, և թող պատմի քեզ,
և ծերերիդ հարցրու, և թող ասեն քեզ»:
(Բ Օրինաց ԼԲ 7)

Մովսես նախամարգարեի այս պատգամով է առաջնորդվել «Արդի իրավունքի քրիստոնեական ակունքները» աշխատության հեղինակ Ռաֆայել Պապայանը: Այս գործի գրության շարժիչ ուժն անհողդողդ համոզումն ու ազնիվ մղումներն են: Անժխտելի է, որ միայն կյանքի ստվերի, կեղծիքի ու փմարդի երևույթների հանդեպ անհանդուրժողականություն որդեգրած, մարդկային բարձր նկարագիր ունեցող մտավորականը կարող է ստեղծել նման անկեղծ ու դյուրահորդ, ընթերցողին անմիջական հաղորդականության մեջ պահող ինքնաբուխ խոսք: Որպես ասվածի առհավատչյա՝ վկայաբերենք ընդամենը մեկ արտահայտություն. «Չկա անբարոյականության ավելի ճոճիմ դրսևորում, քան կաշառակեր դատավորի մեղադրական վճիռն ամբաստանյալ կաշառակերի նկատմամբ»:

Կա՞ սրանից առավել զորեղ հոգեբանական գրոհ կեղծիքի և չարաշահության դեմ: Հոգով և ապրումով, անկաշկանդ զգացողությամբ շարադրված լինելը գրքի հաջողության գրավականներից է: Գնահատելի է, որ հեղինակ-ընթերցող հարաբերության մեջ ընթերցողը սոսկ ընդունողը չէ աստվածաշնչյան դրդյթների ու վկայաբերումների, բարոյական սկզբունքների, փիլիսոփայական բազմաբնույթ հարցերի, արդի իրավունքի հիմնահարցերի, այլ, ինչպես հեղինակն է կամենում, ընթերցողն սկսում է խորհել, ինչ-ինչ հարցերում բանավիճել, երբեմն չհամաձայնել արծարծված մտքերին:

Գրքի վերջում Ռաֆայել Պապայանը նշում է, որ իր մտորումներն ընդունենք որպես հաստատ մի փորձ Աստված-մարդ մերձեցման, ինչպես նաև շարադրանքը դիտենք որպես մտորումների խթանիչ: Անվերապահորեն կարելի է ասել, որ հեղինակը հասել է իր նպատակին, բազում մտորումների տեղիք տվել, ստիպել խորանալ տրամաբանական կառույցների շղթայականության ու դրանց նրբիմաստների մեջ՝ կայացնելով գաղափարական բազմաբովանդակ երկխոսություն:

Այն թերևս կարելի է կոչել բարոյական չափանիշների հանրագիտարան, ճշմարիտ կյանքի ուսուցում, Աստծո անձնական օրինակով՝ ոտնլվայից մինչև ինքնազոհաբերում: Միայն համառ ու հետևողական աշխատանքի արդյունքում կարելի է ստեղծել այսպիսի խոսուն մի գիրք: Օգտագործված գրականության ցանկի ուսումնասիրությունն իսկ բավական կլիներ աշխատանքի լրջության և հեղինակի հոգեմտավոր լայն կարողությունների մասին պատկերացում կազմելու համար:

Ո՞ւմ չեն հետաքրքրի արժանապատվության, մարդկային հարաբերությունների հիմքն ու բանալին հանդիսացող աստվածային սիրո, պատասխանատվության, պարտավորությունների ու համանման հոգևոր-բարոյական հասկացությունների մասին միայն յուրահատուկ մտածողությանը բնորոշ հետաքրքրական վերլուծությունները: Այսպես, նշենք մի երկու օրինակ. Տերունական աղոթքի վերլուծությունը մտածողության յուրակերպ մի մոտեցում է, որում մեզ հայտնի աստվածաբանական ավանդական մեկնություններին հավելվում են հեղինակի իրավագիտական և ինքնատիպ մեկնողական հմտությունները: Ապա՝ արժանապատվությունն արարման ժամանակ մարդուն փոխանցված աստվածային հատկությունների հանրագումարն է: «Մարդու արժանապատվությունից բխում են նրա իրավունքները, բարոյականությունից՝ սահմանափակումները, սիրուց՝ ինքնասահմանափակումները»,- հավաստում է Ռաֆայել Պապայանը:

Հեղինակը վերհանում է աստվածաշնչական աներեր հիմք ունեցող հոգևոր արժեքներն ու դրանք ներառում մեր այսօրվա կյանքի արժեքային համակարգում: Եվ դա անում է հասարակության, մասնավորաբար ներկա դարը կերտող ազգային-դավանական տարադասումից զերծ անհատի բարոյական նկարագրի բարեկերտման և առողջացման միտումով: Այդ նկատառումով հեղինակն օրենքներն ու իրավունքները զետեղում է աստվածաշնչական հասկացությունների տրամաբանության ուղեծրում և համոզված է, որ միայն այդ մոտեցումով դիտարկված օրենքն ու իրավունքը կարող են կենսունակ լինել:

Հեղինակը բերում է աստվածաշնչյան հիմնավորումներ՝ օրենքի ի վերուստ տրված լինելու, ինչպես նաև նրա, այսպես կոչված, «տարածքային» առանձնահատկության մասին: Ըստ նրա՝ անվերապահորեն ընդունելի օրենքները տրվում են վերևում՝ Լեռան քարոզ, Տասնաբանյա և այլն, դրանով էլ ընդգծվում է աստվածատուր չափանիշների, բնական իրավունքների գերակայությունը:

Հեղինակն այն հաստատ համոզումն ունի, որ օրենքն Աստծուց է և հիմնված է մարդու աստվածային հատկություններով պայմանավորված իրավունքների վրա և կոչված է ապահովելու Աստծո պատկերի հարակայությունը, Աստծուն նմանվելու մշտանորոգ ձգտումը: Աստծուց է բխում բնական իրավունքի տարրերից բաղկացած օրենսդրության հիմքը, որից շեղումը պատժելի է:

Գոյություն ունեն գրված և չգրված օրենքներ: Չգրված օրենքներն ինքնին ավանդույթներն են, որոնք հիմնականում աստվածաշնչյան հիմք ունեն: Հետևաբար, օրենքներ գրելիս անհրաժեշտ է ուշադրության առնել նաև ավանդույթի ուժը: Կյանքն ունի իր ընդհանուր օրենքները, ազգերը և ժողովուրդները՝ իրենց մասնակի օրենքները, քրիստոնեական հիմքը կմերձեցնի դրանք, կմեղմի անհամատեղելիությունը: Այս հանգամանքը կարևոր է նաև համաշխարհայնացմանն ընդառաջ գնալիս ցնցումներից զերծ մնալու համար:

Շարադրանքում առկա են իմաստաբանորեն խորը և դիպուկ արտահայտություններ, ինչպես «Աստված-մարդ-սողուն» հիերարխիա, որն Աստծո բացակայության պայմաններում վերածվում է «սողուն-մարդ» շղթայի:

Խիստ հետաքրքրական է գրքի «Հետգրություն» մասը: Նրանում առկա է նրբանկատ ու ներողամիտ հավատացյալի խոսքը՝ ուղղված նաև անհավատներին: Այսպես՝ «Ով ընդունում է Քրիստոսին որպես բարոյական նորմերի կրող և ուսուցիչ, դրանով իսկ, խոստովանի թե ոչ, ենթագիտակցաբար ճանաչում է Քրիստոսին որպես Աստված: Ճանաչում է, որովհետև իր մեջ ներդրած է այդ ճանաչումը, չի գիտակցում, որովհետև աղավաղված են պատկերացումները»:

Գիրքն ընթերցողին կմոտեցնի իսկական քրիստոնյայի նկարագրին, որին կյանքում նմանվելը այդքան էլ դյուրին չէ: Այն աստվածաբաններին կսովորեցնի իրավունքի հիմունքներ, իրավաբաններին՝ աստվածաբանություն: Գիրքն ունի դաստիարակչական մեծ նշանակություն նաև արդի երիտասարդության համար: Հայրեր և որդիներ սերնդեսերունդ փոխանցվող վեճն աստվածաշնչական «Պատվիր քո հորն ու մորը, որպեսզի բարիք գտնես» պատվիրանով համատեղելիություն է ձեռք բերում:

Աշխատությունը համառոտակի ներկայացնելիս կարելի է ասել. «Զքոյս ի քոյոց Քեզ մատուցանեմք»: Այսինքն՝ Աստծու կողմից մարդուն տրված ազատության իրավունքը տնօրինում է ինքը՝ մարդը: Մարդու կողմից իշխանությանը տրվում է իշխանություն ազատորեն: Այն միաժամանակ և՛ իրավունք է, և՛ պարտավորություն: Եթե իշխանությունները ծառայեն մարդկանց, ապա մարդիկ էլ այդ իրավունքը, որպես ծառայություն, կփոխանցեն Աստծուն:

Ազատության հենքի վրա տրված իշխանությունը հավասարազոր է ծառայության: Ծառայություն, որն իշխանությունը պետք է ցուցաբերի մարդկանց հանդեպ, իսկ մարդը՝ որպես տուրք հատուցի Բարձրյալին: Այսպիսով, իշխանությունն ազատ կամքի դրսևորման արդյունք է, որը սիրով տրված է Աստծու կողմից: Աստված սեր է, և սիրո քարոզն է օրենքի ու իրավունքի հիմքը, և Աստծո կողմից ի վերուստ տրված պատվիրանները թրծված են սիրով: Գիրքը մեկ անգամ ևս հավաստում է, որ օրենքն է մարդու համար, և ոչ թե մարդը՝ օրենքի:

Հուսով ենք, որ նման քայլերով ընթացող հեղինակը որպես այս գրքի բնական շարունակություն պիտի ստեղծի այնպիսի մի աշխատություն, որում արդեն իսկ կմատնանշի հայկական իրականությանը հարիր դրույթներ: Ինչպես մեր հայրերը քրիստոնեությանն ազգային շունչ ու ոգի հաղորդեցին, այնպես էլ հեղինակը համամարդկային մոտեցումները կմասնավորեցնի մեր ժողովրդի համար, ժողովուրդ, որը մարտիրոսված, վավերական քրիստոնյա է:

Նորանկախ պետության խնդիրներն ու պահանջներն արմատապես տարբերվում են պետականության ավանդույթ ունեցող ժողովուրդներից: Իրավական պետություն ստեղծե-

լու մեր ջանքերն ապարդյուն կլինեն, եթե մենք չառաջնորդվենք գրքում արծարծված գաղափարներով:

Այստեղ ուզում ենք վկայաբերել Վեհափառ Հոր դիպուկ բնորոշումը. «Գիրքը կոչում է պատասխանատվության, որը պիտի օգնի ազգային-հասարակական մեր կյանքից մերժել հոգեզուրկ ընթացքները՝ իբրև փակուղի, ապրել առ Աստված հավատով ու վստահությամբ»: Նորին Սրբության այս բնորոշումը նաև հանձնարարական է՝ ուղղված հոգևորականությանը, որպեսզի այսուհետ ևս նվիրումով, հանձնակատարության մղումով իրականացնենք մեզ վստահված ազգանվեր սպասավորությունը և Եկեղեցին կառուցենք մեր սրտերում, որպեսզի 2000-ամյա քրիստոնյա մեր ժողովուրդը ներծծվի աստվածաշնչական ճշմարտություններով և կառուցի ի՛ր պետությունը, պետություն, որտեղ օրենքները կլինեն հորիզոնական, հոգևորը՝ ուղղահայաց: Ահավասիկ այս է 21-րդ դարում մեր ազգի առաքելությունը:

Վերջում մեր սրտաբուխ մաղթանքներն ու շնորհավորանքի ջերմ խոսքերն ենք ուղղում հեղինակին՝ ծննդյան 60-ամյակի առթիվ:

Սիրելի Ռաֆայել Պապայան, Ձեր արդյունավոր կյանքի հավաստիքն է այս ստվար հատորը: Բարձրյալն Աստված թող այսուհետ ևս ստեղծագործական ուժ ու եռանդ պարգևի Ձեզ, որպեսզի Տիրոջ բարեխնամ Աջի հովանյավ կարողանաք ստեղծել բարձրարժեք նոր գործեր և նվաճել հոգևոր-իմացական նորանոր բարձունքներ: Ձեզ և Ձեր ընտանիքի անդամների արևշատության համար հայցում ենք Տիրոջ զորակցությունն ու օրհնությունները: Ամեն: